

Yiyun Li: Kultapoika, Smaragdityttö | Maailmankirjat

Tutkielma yksinäisyydestä

LIISA RINNE

Ihmisoikeudet, talouskasvu ja halpatyövoima ovat päällimmäiset ajatukseni, kun puhutaan Kiinasta. Länsimaiden ulkopuolisesta maailmasta uutisointi perustuu usein meitä läheltä liippaaviin tai omaa rauhaa ja oikeustajuamme häiritseviin asioihin. Usein pohjalla väikkyvät taloudelliset motiivit. Kiina on valtava maa, jolla on pitkä, länsimaista riippumaton historia. Yiyun Lin novellikokoelmassa *Kultapoika, smaragdityttö* piirtyy kuva ihmisestä noiden uutiskuvien takana. Omalta osaltaan se pyrkii rakentamaan kurkistuskulmaa niin sanotun tavallisten kiinalaisten elämään. Osoittelematta tai liikaa moralisoimatta.

Kokoelmassa on kaikkiaan kahdeksan tarinaa. Ne ovat laveita kertomuksia, jossa rikas ja paikoin väkivaltainen kulttuuri siivilöityvät nyky-kiinalaisen elämänmenon läpi. Kertomahetki on tätä päivää, olkoonkin että henkilöt usein arvioivat elämänsä kulkua ja sen polkuja lähimenneisyydessä. Kirjallisuuden ja laulujen kautta mukaan nivoutuu historia. Samalla se toimii siltana Kiinaa ympäröivään maailmaan. Deittisivustot, blogit, dickensit ja d.h.larwrencit ovat arkipäivää siinä missä wontokojut, työpaikoilla aviopareille joka kuukausi jaettavat kondomit tai katutanssit ja avioliittovälittäjät.

Temattisella tasolla keskeinen, novelleja yhdistävä tekijä on yksinäisyys. Ihmisen suhde maailmaan, joka vaatimusten ja velvollisuuksien myötä jättää monet yksin. Toisaalta yksinäisyydestä muodostuu tarinoiden henkilöille turvapaikka, elämää jäsentävä olemismuoto.

Kaukaa näkee lähelle. Yhdysvaltoihin aikanaan opiskelun kautta jäänyt Li kirjoittaa nykyään englanniksi. Hän liikkuu rajapinnalla kuten monet kahden kulttuurin välissä olevat tekijät. Tämä näkyy tarinan sisällössä. Kun keskiössä on amerikkalaistuneita kiinalaisia, jotka palaavat entiseen kotimaahansa. Mutta se näkyy myös tekstin tasolla. Tarkkoina havaintoina. Kaukaa on myös lupa sanoa asioita toisin kuin maassa, jossa sanat helposti tulkitaan vallitsevan yhteiskunnan kannalta vaaralliseksi. Vaikka Lin tekstit eivät olekaan poliittisia, niin politiikka häilyy taustalla: filosofi-isän arvonalennuksena käymäläsiivoojaksi, armeijapalvelustaan suorittavien tyttöjen ja poikien ja toisaalta armeijasta parempaa elämää tavoittelevien upseerien välisenä eriarvoisuutena. Poliittiset päätökset tai talouden lait ovat läsnä, ne vaikuttavat henkilöiden elämään, mutteivat suoranaisesti tee heistä onnettomia tai onnellisia. Pikemminkin elämä on olosuhteiden ja henkilökohtaisten valintojen summa.

Läheltä voi tulla myös kauas. Maailma on täynnä samaa arkea. Iloa ja surua, onneaan niiden liepeistä etsiviä ihmisiä. Mutta, arkikokemus on liian helppo ohittaa olankohautuksella tai nopeasti lukaisemalla. Siksi on jäätävä. On pysähdyttävä kuuntelemaan, jotta näkisi opettaja Fein kaltaiset ihmiset, eläkkeellä olevan aikamiespojan novellissa *Hänenlaisensa mies*.

“Opettaja Fei ei ollut arvannut elämänsä ajautuvan siihen pisteeseen, että hänen ainoaksi vanhuudenkumppanikseen jäisi hänen äitinsä, mutta oli alistunut tilanteeseen jokseenkin nurkumatta.”

Mutta kun se kerran ajautuu, niin jäljelle jäävät äidin iltapesun aikana verhon takaa lausumat muistot sekä deittipalstat ja teinien ohi kulkeutuvat katseet. Ihminen, jota tuskin huomaa.

Yiyun Lin tyyli on eleetöntä. Hän ei briljeeraa kielellä vaan asiat ovat ne jotka puhuvat. Tarinoiden pohjavire on surumielinen ja haikea. Silloinkin kun sille on annettu näennäisen koominen viritys. Novellissa *Palavat talot* ikänaiset ratkovat avioliittoratkaisuja muodista jo aikapäivää poistuneiden kännyköiden avulla. Mutta maineella on hintansa. Vaalittu, kallisarvoinen ystävyys joutuu koetukselle, kun kunnianhimo ja liika uteliaisuus nostavat päätään.

“Rouva Guan katseli ystäviään. Hän näki jo, etteivät he osoittaneet Daolle läheskään niin paljon myötätuntoa kuin vääryyttä kärsineille naisille. Hän päätti lyöttäytyä palaverin jälkeen juttusille Daon kanssa ja tarjoutua hoitamaan tapauksen omin voimin. Sama ajatus kyti myös rouva Chengin mielessä, vaikkei häntä kannustanutkaan raha vaan uteliaisuus – häntä kiehtoivat daon kuvaus vaimostaan ja isästään: Millaiseen rakkauteen he olivatkaan langeneet, kun isä vehkeili poikansa kanssa ja vaimo viihdytti miestänsä vain olosuhteiden pakosta? Vielä tässäkin iässä rouva Cheng pelkäsi menettävänsä jotakin kiinnostavaa ennen kuin jättäisi tämän maailman.”

Henkilöt voivat olla itsekkäitä teoissaan kuten suojapaikkaa naisille tarjoava kauppias, jonka hyvyden motiivina ovat vallanhalu ja oma näkyväksi tuleminen tarve. Ja joskus se kiedotaan suruhuntuun. Näin on tarinassa *_Vankila*, jossa yhdysvalloista entiseen kotimaahan palaava pariskunta vuokraa maaseudulta koulujakäymättömän naisen sijaissynnyttäjäksi. Tarkoituksena saada uusi lapsi auto-onnettomuudessa kuolleen tilalle. Tietty arvokkuus ja kunnioitus henkilöitä kohtaan kuitenkin säilyy pitkin matkaa. Kautta linjan kokoelman henkilöt joutuvat todistamaan, että asiat eivät ole helppoja, ja ettei vaikeisiin kysymyksiin ole yksinkertaisia ratkaisuja.

“Tämän hinnan naiset maksoivat äitiydestään, Yilan ajatteli, sen että rakkaus omaan lapseen teki kaikki muut maailmassa mahdollisiksi vihollisiksi.”

Yhä enenevässä määrin meitä mitataan sosiaalisten kykyjemme perusteella. Kiinalaisessa kulttuurissa perhe ja avioliitto ovat sosiaalisten kykyjen taidonnäyte. Niiden puuttuminen tai niissä epäonnistuminen tekee henkilöstä jollain tapaa epäkelvon, sosiaalisesti kykenevämmän. Näin myös Lin teksteissä. Kerta toisensa jälkeen ne pulpahtavat pintaan, luoden tarinan ytimen tai vähintään vilahden sivulauseessa. Siellä ne ovat.

Oman elämän uhraaminen ja pakkoavioliitto iäkkään äidin toiveesta ei ole mahdotonta, vaan lopulta ainoa oikea vaihtoehto niminovellissa *Kultapoika*, *Smaragdityttö*. Mutta kuten sanottu, kaikki ei ole siltä miltä näyttää. Uhrautuminenkin saattaa olla suojautumista omalta itseltä.

“He olivat yksinäisiä ja surullisia ihmisiä, kaikki kolme, eivätkä he tekisi toisiaan vähemmän surulliseksi, mutta he voisivat hellävaroen luoda maailman, joka antaisi tilaa heidän

yksinäisyydelleen.”

Mutta missä menee yksityisyyden ja yksinäisyyden raja? Milloin yksityisyydestä ja sen varjelusta tulee yksinäisyyden vankila?

Kokoelman ensimmäinen ja laajin novelli, *Ystävällisyys*, on kuvaus keski-ikäisestä naisesta Moyanista. Hän elää ”samassa yksiössä, jossa on aina asunut, yhtä armeijavuotta ja viiden vanhana vanhempien kanssa vietettyä rantalomaa lukuunottamatta”. Kuten useissa kokoelman novelleissa Moyan katsoo elämäänsä taaksepäin. Elämä satuttaa ja halvaantuttaa. Kirjallisuus, kaikki enemmän kuin ”neljännesvuosisata vanhempaa kuin hän itse”, ovat lopulta lähempänä kuin todellisuus itse.

Vaan kuka määrittää ihmisen onnellisuuden? Riittääkö siihen oma vakuutus, vai määrittäykö onnellisuus ulkoapäin, tietyin taloudellisten ja sosiaalisten mittareiden täytyessä?

Novelli on pysäyttävä kuvaus yksinäisyydestä ja erillisyydestä yhden maailman vilkkaimman kaupungin, Beijingin laitamilla. Muistoista tulee ne, jonka varassa elämä kantaa. Rakkaudesta jää velkaa ja siksi on helpompi jäädä yksin ja luottaa satunnaisen ystävällisyyden lohduttavaan voimaan.

”Minä en tiennyt kuskin nimeä enkä ollut katsonut hänen kasvojaan tarkasti – mutta vielä vuosia myöhemmin muistelin sitä kunniantekoa, sillä tuntemattoman ihmisen ystävällisyyden muistaa aina, koska loppujen lopuksi tuntemattoman ihmisen ystävällisyys, kuten itse aikakin, parantaa haavamme.”

Tuntematon ei ole velkaa ystävällisyydestään. Toisaalta me olemme avoimempia ja vastaanottavaisempia tuntemattoman ystävällisyydelle juuri tuosta syystä. Hetkellinen ele, ystävällisyys, eivät vaadi kummaltakaan osapuolelta mitään, ja silti se antaa lohdun kun sitä tarvitsemme.

Minä-kertoja hiipii iholle. Jää vaivaamaan vielä pitkäksi aikaa, kun itse tarina on jo vaihtunut toiseen. Kuin kaukainen ystävä menneisyydestä. Jossa on jotain tuttua ja vähän haikeaa. Suloista ajan patinoimaa kuten hyvässä tarinassa aina.

Yiyun Li, *Kultapoika, Smaragdityttö*, Tammi 2012, s. 259, suom. Seppo Loponen